

Aluetieteellinen näkökulma kaupunkien tutkimiseen

Aluetieteellinen näkökulma Asopii erinomaisesti kaupunkien tutkimiseen, koska kaupunkia voidaan tarkastella rajojensa sisään jäävänä alueellisenä yksikkönä, joka kaiken lisäksi sulkee sisäänsä hyvin erilaisia alueita. Kaupungit eivät kuitenkaan ole muusta Suomesta erillisiä saarekkeita, vaan tiukasti alueelliseen työnjakoon sitoutuneita. Seuraavassa tarkastele kaupunkien tilastollisena yksikkönä tilastollisin tunnusluvuin, vaan ensinnäkin osana

muuta Suomea, toiseksi mitä sisäisiä kehityssuuntia kaupungilla on. Pääpaino on viimeksimainitussa.

Edelläolevasta ilmenee aluetieteellisen tutkimuksen laaja-alaisuus. Laaja-alaisuus on sekä voima että heikkous. Strategisessa ajattelussa korostetaan keskittymistä vahvoihin aloihin, mikä aluetieteessä merkitsee keskittymistä joihinkin projekteihin ja muun tutkimuksen jättämistä vähälle. Kuitenkin pitkällä aikavälillä aluetieteen tutkimusta tullaan viemään eteenpäin laaja-alaisesti, jolloin aikojen kuluessa tästä laajasta valikoimasta voidaan ottaa esille kulloinkin esille nousevia teemoja projektitutkimuksen muodossa.

Aluetieteellisessä tutkimuksessa noudatetaan kaksinapaista strategiaa: tärkeintä on ns. »*science*

push»- tutkimuksen vieminen eteenpäin tieteen omista lähtökohdista mutta huomioon otetaan myös »*market demand*» eli mitä kysytään työ- ja tutkimusmarkkinoilla. Viime aikoina on pyritty ottamaan aktiivinen rooli tutkimusmarkkinoilla, eli tarjottu tilaustutkimusta niille aloille, jotka aluetieteen kannalta ovat tärkeitä. Tieteen kannalta tärkeää perustutkimusta on viety eteenpäin ennen kaikkea Suomen Akatemian rahoituksen avulla.

Kansainvälisyyteen on pyritty lisäämällä tutkimusmatkoja ulkomailla. Tälläkin hetkellä on kolme aluetieteilijää ulkomailla.

Kaupunkikunnat muun Suomen osana

Kaupungit ovat viime vuosikym-

meninä menestyneet yleisesti katsoen hyvin. Ne ovat hyötynneet teollistumisesta, palveluvaltaistumisesta ja elintason noususta, jossa niillä on ollut veturin ja tiennäyttäjän rooli. Itse asiassa koko vuosisatamme kehitystä leimaa kaupungistuminen. Viimeisten kymmenen vuoden aikana jälkiteollisen kehityksen myötä rakennemuutos on iskenyt myös teollisuuteen ja erityisesti yksipuolisiin teollisuuskeskuksiin, joissa väkiluku on kääntynyt laskuun ja työttömyys nousuun. Sensijaan ne kaupungit ovat menestyneet hyvin, jotka ovat päässeet mukaan uuteen tietotekniikkaan. Uutena piirteenä on siis tietotekniikan astuminen kehityksen veturiksi teollisuuden rinnalle ja/tai sijalle.

Esimerkiksi Tampereen kehitys on perusteellisuuden rapistumisesta huolimatta kehittynyt varsin hyvin. Se on hyötynyt mm. suuresta asukasluvusta, vaikutusalueen laajuudesta, korkeasta palvelutasosta, ensisijassa korkeakouluista ja hyvistä yhteyksistä eri puolille maata, erityisesti Helsinkiin. Tämä merkitsee myös sitä, että kaupunki saa kasvuruiskeita laajalta vaikutusalueeltaan, esimerkiksi kuntaliitosten sijaintipaikkakuntana ja raaka-aineiden jalostajana. Tampere on myös hyötynyt Helsingin seudun kasvupaineen ohjautumisesta sinne. Luonnollisesti Tampereen kaupunki on aktiivisesti parantanut kaupungin keskusasemaa, erityisesti lentoliikenteen, tietotekniikan ja liikenteen sekä matkailun keskuksena. Myös korkeakoulujen kehittämisessä kaupungilla on ollut aktiivinen rooli.

Tärkeitä aluetieteellisiä tutkimuskohteita ovat valtakunnallisella tasolla mm.:

* *hyvinvoinnin tutkimus*, jota aluetieteessä tehdään professori Siirilän johtamana. Tähänastisten tulosten perusteella voidaan hyvinvoinnin jakautumisesta todeta mosaikkimaisuutta: hyvinvoinnin

eri osatekijät eivät suinkaan aina kasaudu, vaan hyvinvoinnin ohella kunnissa on pahoinvointia erityisesti sosiaalisen disorganisaation ansiosta.

* *uuden tietoyhteiskunnan ja tietoteknologian kehitys*.

* Suurten keskusten asema *maakuntakeskuksena*, joka on viime aikoina kaikesta päättäen vahvistunut. Esimerkiksi Pirkanmaan maakunnalla ei ole historiallista perustaa, vaan se on syntynyt Tampereen vaikutusalueen vahvistumisen ja selkiytymisen myötä.

* Kaupunkien *alueellinen kehitys* ja sen kasvusuunnat ovat mielenkiintoinen tutkimuskohde. Kaupunkien kasvu on voimakasta mutta se tapahtuu kaupunkiseutujen ei pelkästään ydinkaupungin puitteissa. Aluetieteessä kaupunkiseudun kehitystä on tutkittu Olli Wuoren kehittämällä mallilla, eräänlaisella Lowry-mallin sovelluksella, jossa lähdetään olemassaolevasta palveluverkosta ja perustyöpaikoista. Mallia käytettäessä voidaan tutkia kaupunkiseudun eri osa-alueiden kehitystä tulevaisuudessa eri vaihtoehtojen valossa.

Kaupungin sisäinen kehitys

Kaupungin sisäisessä kehityksessä on useita ajankohtaisia kehityssuuntia ja ongelmia. Yleisiä kehityssuuntia ja ongelmia ovat esim. seuraavat:

* *alueellinen erilaistuminen* korostuu. Tätä ei ole vielä paljonkaan tutkittu, mutta tämä tulee näkyviin mm. asuntojen hintatason alueellisten erojen korostumisena, liikekeskustassa asumisen vähenemisenä ja ihmisten preferensseissä; paine keskustaantuntuu muuttovirroissa selvästi. Tätä on aluetieteessä tutkittu esim. asuntojen hintojen, alueiden sosioekonomisen aseman ja sisäisen muuttoliikkeen avulla. Viime vuonna valmistui Jarmo Rossin lisensiaattitutki-

mus, joka käsitteli Lahden kaupungin sisäistä erilaistumista ja muuttoliikettä.

* Erityisesti *kaupungin liikekeskustan viimeaikainen alueellinen kehitys ja tulevat muospaineet* ovat tulossa mielenkiinnon kohteeksi. Asiaa tutkittiin runsaasti parikymmentä vuotta sitten, mutta se jäi väliillä varjoon. *Yritystoiminnan sijoittumisessa* tapahtuu jatkuvasti muutoksia. Liikekeskustaan on jatkuvasti tulossa tai sieltä lähtemässä erilaisia yrityksiä. Esimerkiksi Tampereella Koski-keskus on saanut aikaan suuria muutoksia, mutta sitä koskevat tutkimukset eivät ole vielä valmistuneet.

* eri kaupunginosien *alueiden titeetti* on voimistumassa. On laadittu alueiden historioikeja ja aluekuvauskuvaus. Yleensäkin on pyritty innostamaan asukkaita itsetutkimukseen, joskaan kaupungeissa ei ole yletty niin hyviin tuloksiin kuin maaseudulla.

* Edelliseen liittyy *kaupungin osatoiminta* ja maaseutualueilla *kylätoiminta*, jota tulisi toimintatutkimuksella edistää. Tämä olisi parasta lähidemokratian kehittämistä.

* *kaupunkisuunnittelua* on pyritty suuntaamaan talouspaineit-suudesta kokonaisvaltaiseen kaupunkiin kehittämiseen. Tässä on kehitetty erityisesti strategista suunnittelua. Tähän liittyy painopisteen siirtäminen pois suurista hankkeista asukkaiden välitöntä hyvinvointia palvelevaksi. Hyvänä esimerkkinä on viime vuonna aloitettu Kauhava-projekti, johon liittyy kylien aktivointi, kyläsuunnittelu, elinkeinojen kehittäminen ja uuden strategisen ajattelun edistäminen kunnallishallinnossa. Koko projektissa ollaan yhteistyössä kaikkien paikallisten tahojen: kansalaisopiston, Yrittäjäopiston ja kunnallishallinnon kanssa.

Lauri Hautamäki